

УДК 336.77.067.21:338.43

Бурковська А.В. к.е.н., доцент

Куракова К.В.

Миколаївський національний аграрний університет

ОВЕРДРАФТ ЯК ВИД КРЕДИТУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті розглянуто теоретичні та практичні аспекти овердрафту як одного з видів кредиту, результатом застосування якого є стабільність фінансово-господарської діяльності сільськогосподарських підприємств. Обґрунтовано доцільність використання овердрафту вітчизняними сільськогосподарськими підприємствами.

Ключові слова: банківський кредит, сільськогосподарські підприємства, овердрафт, ліміт овердрафту.

Бурковська А.В., Куракова К.В.

ОВЕРДРАФТ КАК ВИД КРЕДИТОВАНИЯ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

В статье рассмотрены теоретические и практические аспекты овердрафта как одного из видов кредита, результатом применения которого является стабильность финансово-хозяйственной деятельности сельскохозяйственных предприятий. Обоснована целесообразность использования овердрафта отечественными сельскохозяйственными предприятиями.

Ключевые слова: банковский кредит, сельскохозяйственные предприятия, овердрафт, лимит овердрафта.

Burkovska A., Kurakova K.

OVERDRAFT HOW TYPE OF LOAN OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

The article deals with the theoretical and practical aspects of overdraft as one type of loan, which is the result of applying the stability of financial and business enterprises silskohohospodarskyh. The necessity of using overdraft domestic farms.

Keywords: bank loans, agricultural enterprises, overdraft, overdraft limit.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Кардинальні зміни у сфері реформування сільського господарства за останні роки суттєво вплинули на стан вітчизняних товаровиробників сільськогосподарської продукції. Внаслідок цих змін виникає потреба у вдосконаленні структури та управління кредитними ресурсами, що авансовані в сільськогосподарську галузь національної економіки. Динамічний розвиток ринкової економіки призводить до постійних дискусій як між вітчизняними, так і зарубіжними дослідниками щодо сутності фінансових механізмів, і механізму кредитування зокрема. Одним серед багатьох фінансових інструментів є овердрафт.

Аналіз останніх наукових досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Значну увагу аспектам кредитування сільськогосподарських підприємств приділяли такі науковці, як: Алексійчук В. М., Дем'яненко М. Я., Ібатуллін Ш. І., Іванілов О. С., Кручок С. І., Лайко П. А., Полозенко Д. В., Поддєрьогін А. М. та інші.

Різні аспекти банківського кредитування постійно перебувають у полі зору вітчизняної та зарубіжної економічної науки. Проте назріла необхідність кардинального перегляду підходів до активізації кредитування банками вітчизняних сільськогосподарських підприємств.

Цілі статті. Цілями є дослідження особливостей овердрафту з метою виявлення його переваг і недоліків.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. З погляду на специфіку сільськогосподарського виробництва, навіть у високорентабельних підприємств виникає потреба у додатковому залученні обігових коштів. Як показує вітчизняний і зарубіжний досвід, одним з основних джерел фінансування виступають позики комерційних банків. За даними Незалежної асоціації банків України [1] загальний обсяг заборгованості сільськогосподарських підприємств за банківськими кредитами станом на 01.12.2013 р. склав 39,3 млрд грн, а це близько 6% від обсягу загального кредитного портфеля юридичних осіб. При цьому рівень простроченої заборгованості сільгоспвиробників є помірним і становить 5,4% (також від загальної кількості).

Є сенс розглянути такі види короткострокового кредитування, які у змозі задовольнити одночасно і сільгоспвиробника і банківську установу. Так, одним з перспективних видів короткострокового кредитування виступає саме овердрафт.

Чинне вітчизняне законодавство, на жаль, не дає визначення поняттю «овердрафт», але при цьому овердрафт добре працює на вітчизняному ринку фінансових послуг. Слід зазначити, що за рахунок відсутності чіткого законодавчого регулювання, виникає досить велика кількість трактувань даного поняття.

Так, овердрафт являє собою короткостроковий кредит, що надається з метою покриття тимчасової нестачі обігових коштів у клієнта шляхом сплати з його поточного рахунку розрахункових документів понад фактичний залишок коштів на рахунок, за рахунок чого з'являється дебетове сальдо на банківському рахунку.

В результаті дослідження нами встановлено, що овердрафт має такі основні ознаки :

- 1) овердрафт має короткостроковий характер;
- 2) наявність високих вимог до позичальників;
- 3) надання овердрафту клієнтам навіть за умов наявності від'ємного сальдо на їх рахунку.

Щодо відсоткової ставки за користування овердрафтом, то вона встановлюється індивідуально, враховуючи ступінь «ризикованості» клієнта, обсяг оборотів і строків овердрафта. Умови надання овердрафту різними банками в Україні станом на січень-лютий 2014 року наведені в табл. 1.

Таблиця 1

Умови надання овердрафту деякими банками України

Назва бану	Застава/ Бланк	Сума, тис.грн	ЛО, %	% ставка	Термін, міс.	Основні зміни за місяць
ПриватБанк	-/0	від 1 до 500	-	від 0 до 24	від 12	Без змін
Райффайзен Банк Аваль	0/0	від 5 до 3000	від 50	від 17 до 23	від 12 до 36	Ставки знижені: 90 дн.: 24 %–23% 30 дн.: 21 %–19%
Credit Agricole	-/0	від 10 до 10000	від 10 до 40	від 20 до 23	від 12	Без змін
ПроКредит Банк	0/0	від 500 до 8000	30	від 20 до 22	від 24	2 продукта : «Овердрафт» і «Оптимальний старт»

Джерело: узагальнено автором за даними [6]

Беручи до уваги зручність даного виду короткострокового кредитування в Україні сільськогосподарські підприємства все частіше використовують овердрафт. Динаміка

процентних ставок за користування овердрафтом для сільськогосподарських підприємств за січень-жовтень 2014 року в розрізі національної та іноземних валют наведена в табл. 2.

Таблиця 2

Процентні ставки за користування овердрафтом для сільськогосподарських підприємств за січень-жовтень 2014 року, %

Валюта кредиту	Місяці									
	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10
у гривнях	26,5	28,0	27,0	27,6	27,9	28,0	28,1	27,2	26,8	26,5
у доларах США	20,4	42,7	28,1	30,1	32,0	25,8	36,8	36,7	40,8	35,5
у євро	33,7	24,3	31,8	24,3	31,8	31,5	30,5	35,7	36,6	32,9

Джерело: за даними [7]

Аналізуючи дані табл. 2 можемо зазначити, що процентні ставки за користування овердрафтом для сільськогосподарських підприємств мають нестійкий характер. Так, процентні ставки за користування овердрафтом в національній валюті з січня по липень зросли на 2,6 в. п., але з липня по жовтень зменшились на цю саму величину і станом на кінець жовтня становили 26,5%. Щодо процентних ставок в іноземній валюті, то вартість овердрафту у доларах США протягом досліджуваного періоду зросла на 15,1 в. п.. Оцінюючи динаміку відсоткових ставок за даними позиками в євро, то можемо відзначити, що вони мали досить нестійкий характер і у жовтні зменшились на 0,8 в. п..

Крім того, вартість позички може збільшити величина комісії, яка пов'язана з резервуванням коштів для забезпечення рахунку клієнта відповідно до укладеного договору. Іноді розмір комісії може перевищити суму економії витрат за відсотками. Тому, досить часто, в Україні багато підприємців відмовляються від автоматичного режиму погашення кредиту овердрафт і самостійно погашають кредитні зобов'язання у встановлений договором термін. Автоматичне списання коштів та погашення заборгованості не скасовує автоматичне надання кредиту у разі виникнення перевитрати на рахунку. Отже, при обранні банку, з яким буде укладено договір овердрафту, підприємство має розрахувати власні витрати за овердрафтом на основі плану руху своїх грошових ресурсів, а також тарифи банку [6].

На думку Синявіної О. М. [3], для визначення особливих рис кожного виду овердрафту, як економічної категорії, слід використати певні класифікаційні ознаки, а саме:

1) рівень встановленого ліміту:

- овердрафт з низьким лімітом (20 – 30%);
- овердрафт з середнім лімітом (31 – 40 %);
- овердрафт з високим лімітом (41 – 50 %);

2) розмір процентної ставки:

- овердрафт з низькою процентною ставкою (12 – 18 %);
- овердрафт з середньою процентною ставкою (19 – 30 %);
- овердрафт з високою процентною ставкою (31 – 55 %);

3) наявність забезпечення:

- овердрафт із забезпеченням;
- овердрафт без забезпечення (бланковий овердрафт).

Щодо ліміту під овердрафт, то формули розрахунку ліміту овердрафта [2] наступні:

1) формула розрахунку ліміту бланкового овердрафта (ЛО):

$$ЛО = 0,5 * ЛО_3 \quad (1)$$

де ЛО – ліміт овердрафта бланковий,
ЛОз – ліміт овердрафта забезпечений.

2) формула розрахунку ліміту забезпеченого овердрафта (ЛОз) :

$$\text{ЛОз} = \text{Кс} * \text{ВП} * \text{П} \quad (2)$$

де ЛОз – ліміт овердрафта забезпечений,
ВП – імовірні надходження на поточні рахунки клієнта,
Кс – коефіцієнт зниження надходжень,
П – відсоток ліміту овердрафта.

3) розрахунок імовірних надходжень на поточні рахунки клієнта (ВП):

$$\text{ВП} = 0,5 * (\text{П1} + \text{П2}) + \text{П3} \quad (3)$$

де ВП – імовірні надходження на поточні рахунки клієнта,
П1 – загальна сума чистих надходжень на рахунки клієнта за останній календарний місяць,

П2 – загальна сума чистих надходжень на рахунки клієнта за передостанній календарний місяць,

П3 – загальна сума чистих надходжень, які клієнт планує перевести з інших банків в банк, овердрафтом якого він користується, протягом того календарного місяця, на який розраховується ліміт овердрафта.

Слід вказати, що ліміт може встановлюватися у розмірі не більше середньомісячного кредитового обороту позичальника або як максимально допустима сума заборгованості, яку може мати позичальник за даним видом кредиту (з урахуванням нарахованих, але не погашених відсотків) протягом строку дії договору. У період дії договору овердрафту ліміт може змінюватися помісячно протягом перших двох днів місяця і здійснюється на основі звітності клієнта на останню звітну дату. Дані беруться з кредитної справи клієнта за наявності діючих кредитів в банку або по запити від клієнта [6].

Ми погоджуємося з думкою Донець О.Б. [6], що частка надходжень на рахунок клієнта залежить від періоду його обслуговування банком. Дана залежність представлена в табл. 3.

Таблиця 3

Формування ліміту овердрафту

Період обслуговування Клієнта банком	Частка надходжень на рахунок клієнта		
	< 30 %	30 - 70%	> 70 %
> 12-ти місяців	40 %	45 %	60 %
6÷12 місяців	35 %	40 %	45 %
2÷6 місяців	30 %	35 %	40 %
< 2-х місяців	25 %		

Джерело: за даними [6].

Кожен банк обирає свою кредитну політику у питаннях щодо певного порядку надання овердрафту. Але жоден банк не зацікавлений у виникненні такого виду овердрафту, як недозволений. Такий вид овердрафту може виникати в результаті [4] :

— надходження операції, за якою платіжна система попередньо не надіслала банку платіжне повідомлення;

— здійснення транзакцій у валюті, відмінній від валюти рахунку, внаслідок курсових різниць;

— помилкового списання через збій процесінгового центру або використання коштів за помилково встановленими лімітами на картку.

Для попередження таких подій банки використовують такі найпростіші сервіси, як SMS-сповіщення та Інтернет - банкінг, котрі дозволяють клієнтам отримувати детальну інформацію про стан рахунків.

Як і будь-якій економічній категорії, овердрафту притаманні як переваги, так і недоліки (рис. 1):

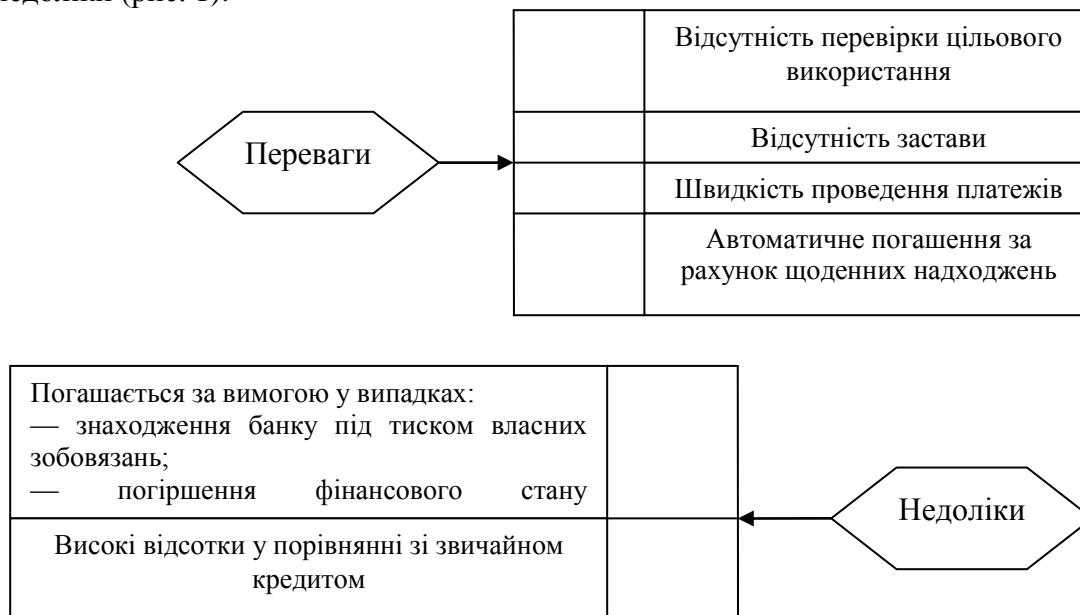

Рис. 1. Переваги та недоліки овердрафту

Джерело: розроблено автором за даними [5]

Ми вважаємо, що зазначені переваги застосування овердрафту мають вагоме значення для сільськогосподарських підприємств. Хоча і процентні ставки за даним видом кредиту є досить високими, але зручність залучення позикових коштів є важливою умовою кредитування для підприємств даної галузі.

Висновки. Незважаючи на легкість і зручність механізму застосування, овердрафт – досить потужний інструмент поточного фінансування господарської діяльності. Він дає можливість сільськогосподарським підприємствам залучити додаткові кошти на розвиток, закуповувати більше товару та надавати відстрочку своїм контрагентам, надає запас ліквідності, який можна використовувати, коли немає можливості вилучити кошти з обороту.

Доведено, що процентні ставки за користування овердрафтом для сільськогосподарських підприємств мають нестійкий характер та присутня тенденція до їх збільшення в розрізі даних позик як в національній, так і в деяких іноземних валютах. Але ми вважаємо, що ряд переваг, притаманних овердрафту, можуть значно спростити процес кредитування виробників сільськогосподарської продукції.

Список використаних джерел:

- 1.Новини незалежної асоціації банків України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nabu.com.ua/ukr/press_centra/news/94047/
- 2.Дебет – Кредит – Овердрафт – особливості застосування й обліку. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dtk.com.ua/show/1cid02780.html>
- 3.Сутність та класифікація овердрафту [Електронний ресурс] / О. М. Снявіна // *Управління розвитком*. – 2014. – № 7. – С. 130 – 133. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Uproz_2014_7_52.pdf
- 4.Фінансовий портал Мінфін – Дельтабанк. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://minfin.com.ua/company/delta-bank/hotline/11278/>
- 5.Овердрафт як інструмент для розвитку бізнесу в Україні[Електронний ресурс] / А. М. Осипенко // *Управління розвитком*. – 2013. – № 15. – С. 7–8. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Uproz_2013_15_5.pdf

6. Овердрафт як інструмент кредитування банками малого та середнього бізнесу в Україні [Електронний ресурс] / О. Б. Донець // Науковий вісник [Буковинського державного фінансово-економічного університету]. Економічні науки. – 2014. – Вип. 26. – С. 169–178. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nvbdfa_2014_26_23.pdf
7. Національний Банк України — Статистичний випуск. Процентні ставки. Жовтень 2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=66237>

Рецензент д.е.н., професор Сіренко Н.М.